

2. Романюк С. З. Розвиток рідномовної освіти українців у західній діаспорі (XX – початок XXI століття) : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. 518 с.

Хорошковська-Носач Тетяна,
науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: khoroshkovska@ukr.net

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЬГИ НАЗАРІВНИ ХОРОШКОВСЬКОЇ У ВИМІРАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Ключові слова: лінгводидактика, Ольга Назарівна Хорошковська, українська мова, заклади загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин.

Ім'я Ольги Назарівни Хорошковської – доктора педагогічних наук, професорки, почесного академіка НАПН України, авторки низки навчальних програм, підручників і методичних посібників з української мови для початкових класів закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) з навчанням мовами національних меншин – широко відоме з-поміж науковців, учителів, методистів, студентів, аспірантів і всіх, хто цікавиться проблемами навчання української мови як державної.

Ольга Назарівна зробила вагомий внесок у розвиток української лінгводидактики – функціональної частини методики, у якій досліджуються закономірності засвоєння мови, розв'язуються питання змісту курсу на основі лінгвістичних досліджень, вивчаються труднощі засвоєння матеріалу з мови та їх причини, визначаються принципи й методи навчання, шляхи та засоби формування комунікативної компетентності [3, с. 123]. Саме багаторічні дослідження в галузі української лінгводидактики, активна участь у вирішенні її актуальних проблем, що постійно обговорювались на міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях, круглих столах, семінарах, під час зустрічей з учителями-словесниками, студентами, аспірантами, сприяли становленню О. Хорошковської як відомої української науковиці, яка має чимало однодумців.

Майже 50 років свого життя дослідниця присвятила науково-педагогічній діяльності. Вона закінчила філологічний факультет (українське відділення) Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, працювала вчителькою української мови й літератури у школі № 177 м. Києва, редакторкою редакції літератури видавництва «Радянська школа» (нині – «Освіта»), а з 1972 року пов'язала свою долю з Науково-дослідним інститутом педагогіки (нині –

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України). Саме тут науковиця почала активні дослідження проблеми навчання української мови як другої в початкових класах шкіл з російською мовою викладання. У 1977 році О. Хорошковська захистила кандидатську дисертацію з актуальної на той час проблеми «Специфіка формування орфографічних умінь і навичок в умовах близькоспорідненої двомовності» (на матеріалі української мови у 2–3 класах шкіл з російською мовою навчання). Як зазначає сама дослідниця, у закладах освіти цього типу українська мова на той час була не обов'язковою, і, як наслідок, спостерігалась масова неграмотність учнів [2]. У 2000 році Ольга Назарівна захистила докторську дисертацію «Лінгводидактична система початкового навчання української мови у школах з російською мовою викладання».

У 2004 році О. Хорошковська очолила новостворену в Інституті педагогіки АПН України лабораторію української словесності у школах національних меншин України й діаспори, якою керувала до 2013 року. У 2015 році лабораторію було об'єднано з лабораторією навчання російської мови та мов інших етнічних меншин та реорганізовано у відділ навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури. Як досвідчена науковиця, Ольга Назарівна порушила низку актуальних проблем української лінгводидактики. Під її керівництвом аспіранти й наукові співробітники відділу досліджували проблеми змісту й методів навчання української мови як державної, формування граматичних умінь, збагачення й активізації словникового запасу учнів, здійснили порівняльний аналіз мовних систем рідної для учнів (національної) та української мов, розробили програми з української мови для початкових класів ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин (молдовською, польською, російською, румунською, угорською) з урахуванням відмінностей у фонетико-графічних і граматичних системах української та кожної національної мови, підготували лінійку підручників з української мови для 1–4-х класів, розробили методичні рекомендації для вчителів тощо.

На переконання Ольги Назарівни, основною метою навчання української мови в початкових класах ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин є формування й розвиток комунікативної компетентності молодших школярів, яка полягає у здатності успішно користуватися всіма видами мовленнєвої діяльності в процесі спілкування [4, с. 3]. Головні завдання уроків української мови О. Хорошковська вбачає у прищепленні любові до українського слова, залученні учнів до національної культури українського народу, навчанні молодших школярів слухати й розуміти українську мову, розмовляти й писати нею. Саме тому навчальний процес, на думку вченої, має спрямовуватись на збагачення словникового запасу, формування й розвиток в учнів умінь діалогічного й монологічного мовлення, читацьких умінь, розвиток писемного мовлення тощо. Дослідниця завжди наголошувала, що уроки української мови в початкових класах мають водночас виховувати соціально активну й духовно багату особистість.

Доробок О. Хорошковської вражає чисельністю публікацій і налічує понад 200 наукових праць [1; 2]. Вона – співавторка Державного стандарту початкової загальної середньої освіти (галузь «Мови і літератури»), авторка і співавторка навчальних програм і лінійки підручників з української мови для 1–4 класів шкіл з навчання мовами національних меншин, монографій («Лінгводидактична система початкового навчання української мови у школах з російською мовою викладання», «Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання», «Теоретико-методичні засади навчання української мови у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України»), методичних посібників («Розвиток мовлення молодших школярів», «Давай поговоримо», «Звуковий посібник до уроків української мови» та інших) і численних наукових статей. Варто зазначити, що на підручниках Ольги Назарівни виховано не одне покоління молодших школярів.

Не обійшла увагою дослідниця й проблеми навчання дошкільників і першокласників української мови як рідної. Так, для дошкільників О. Хорошковська разом із авторським колективом розробила програму «Мова рідна, слово рідне», підготувала посібник з навчання грамоти «Дошколярик», який Міжнародним фондом «Відродження» було визнано одним із кращих. Для учнів шкіл з українською мовою навчання Ольга Назарівна видала буквар «У світі чарівних букв». Окрім того, разом із авторським колективом науковиця розробила й видала підручники з усного українського мовлення для шкіл з угорською («Чарівне слово») і румунською («Жайворонок») мовами навчання [2].

Дослідження О. Хорошковської вирізняються глибиною та результативністю. Її праці широко цитовані, що є сьогодні важливим критерієм ефективної наукової діяльності вченого й свідчить про її значущість і актуальність.

Під керівництвом О. Хорошковської успішно захищено понад 10 кандидатських дисертацій, теми яких віддзеркалюють коло наукових інтересів дослідниці. Справу Ольги Назарівни гідно продовжують учні її наукової школи з проблем лінгводидактики другої мови, які нині представляють установи й заклади вищої освіти різних регіонів України: Інститут педагогіки НАПН України (Петрук О., Шевчук Л., Яновицька Н.), Кримський інженерно-педагогічний університет (Яєва Н.), Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (Джанджеро О., Притулик Н., Янко Н.), Педагогічний фаховий коледж Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (Палій Н.), Херсонський державний університет (Коршун Т.) та інші.

Відома О. Хорошковська і як активна громадська діячка. Вона була організаторкою і головою Освітнього науково-методичного центру «Україна – діаспора», що є міжнародною громадською організацією, а також головною редакторкою науково-методичного часопису «Рідні джерела», який видавався

на громадських засадах, та головною редакторкою журналу «Українська мова і література в школі».

Результати багаторічної праці Ольги Назарівни визнані державою та відзначені численними нагородами, подяками, грамотами. За розробку нового змісту навчання української мови як державної О. Хорошковська одержала звання лауреата Державної премії України в галузі освіти в номінації «Загальна середня освіта» за цикл робіт «Нова початкова школа». За вагомий особистий внесок у розвиток педагогічної науки, багаторічну плідну наукову й педагогічну діяльність їй присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки України.

Проблема, якою опікувалась дослідниця упродовж своєї науково-педагогічної діяльності, – вивчення української мови в ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин – була і залишається актуальною для нашого суспільства й донині. А особистий приклад, активна життєва позиція, працьовитість, високий рівень професіоналізму, шляхетність, висока моральність, людяність Ольги Назарівни Хорошковської гідні захоплення та наслідування.

Література

1. Бібліографічний покажчик науково-методичних праць відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України (2004–2019 рр.) / упор. : Т. П. Хорошковська. (електронне видання). Київ : Педагогічна думка, 2019. 50 с. URL: <http://undip.org.ua/upload/iblock/844/bibliografichnyy-pokazhchyk-viddiluu.pdf>; <http://lib.iitta.gov.ua/718995/> (дата звернення: 16.04.2021).
2. Ольга Хорошковська : до 65-річчя від дня народження : каталог виставки / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; уклад. Н. В. Компанієць ; наук. ред. П. І. Рогова ; відп. за вип. та ред. Л. О. Пономаренко. Київ, 2004. 20 с. (Серія «Ювіляри АПН України» ; вип. 20). URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/index_13_27.pdf (дата звернення: 09.04.2021).
3. Пентиліук М. І. Розвиток української лінгводидактики в контексті державного стандарту базової і повної освіти в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія : Філологічні науки*. 2010. Вип. 50. С. 123–130.
4. Хорошковська О. Н., Яновицька Н. І. Навчальна програма з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів з польською мовою викладання. 1–4 класи. Київ : Педагогічна думка, 2012. 72 с.